

Megemlékezés

2011. december 16-án

A Magyar Kodály Társaság koszorúzással egybekötött megemlékezése
Kodály Zoltán születésének 129. évfordulóján
a Kodály Emlékmúzeumban

Dr. Ordasi Péter ünnepi beszédét követően a zenei műsor résztvevői:
Sebestyén Márta Kossuth-díjas énekművész és Szabó Zoltán dudás,
Havaseréti Pál tekerős, Kodály Zoltán gyűjtötte karácsonyi dalokat, népdalokat és népi jókívánságokat szólaltattak meg.
Lee Bareum, a Kodály Intézet zongora-szakos hallgatója Kodály Zoltán:
Gyermektáncokból játszott öt darabot.
A Diósdai Nőkár, Kodály Zoltán: 1. és 4. Olasz madrigálját és Liszt Ferenc:
Vidáman játszva, műveit adta elő. Vezényelt:
Sirákné Kemény Kinga, zongorán közreműködött Szabó Ferenc János.

Ratkó József: Világnemű

A kő is világnemű,
a vas is világnemű,
világnemű a fű is;

virít szülőtte-földjén,
elhal szülőtte-földjén,
világnemű, ha hú is.

Talán könnyeink, hőink,
annektált temetőink.
talán azok magyarok;

a kopjafák, a fejfák
jegyzik a büszke fajtát,
s talán jegyzik a dalok.

Bár mondják, hogy a csontok
levedlik mind a gondot,
s világnemű a halott,

s csupán az elme játszik,
ha honává sajátít
földet, eget, csillagot.

S bár mondják, hogy hanyaggá,
a földben lágy anyaggá
züllik a tündöklő agy:

te kő-magyarosító,
füvet gyarmatosító
ének, világnemű vagy!

Tisztelt Egybegyűltek, Kedves Barátaim!

Nagy, meg nem érdemelt tisztesség számomra, ha bárhol Kodály Zoltánról szólhatok. Megrendítően nagy itt, abban a házban, ahol termékeny életének utolsó évtizedeit töltötte, és ahol a szerető szív, kutató elme és gondos kezek együttműködése nyomán megújult körülmények között tanúskodhatnak életének dokumentumai arról a fáradhatatlan szellemről, amely a 20. század elejétől megújította a magyar műveltség tartalmát.

E szellem nagyságáról az első benyomás 18 évesen ért, amikor 1967 márciusában a MTA épületének előcsarnokában felállított ravatala előtt – a konzervatoristák sorfalában állva – láttam a végelethetetlen sorban vonuló tiszteletadók között legnagyobb színészeinket, művészeinket, tudományos életünk kiemelkedő személyiségeit.

Sokan tették fel akkor a kérdést: mi lesz a kodályi pedagógia sorsa a Mester halála után? Mert a Visszatekintés-ből is tudjuk, hogy a hatvanas évek elejétől magának is küzdeni kellett az addig elért eredmények megtartásáért a „tanügyi bácsik”-kal. S bizony szakmai körökben is egyre hangosabban szólaltak meg kritikus hangok, főként azt kérve számon az elven, amit a gyakorlat személyi és tárgyi feltételek híján el nem érhetett.

Az azóta eltelt közel 45 esztendőben a közoktatásban visszaszoruló énektanítást kísérő kárörvendő hangok és károgó jövendölések ellenére számos kiváló muzsikusk, karnagy és tanár őrzi és gondozza a kodályi örökséget, s teszi növendékeinek, hallgatóinak, énekeseinek mindennapi örömévé, lelki táplálékává.

Mindennapi kenyér, mindennapi öröm... Mindennapi, de nem hét-köznap! Nem köznap, mert művészetének – mint minden magas művészetnek – lényege, hogy felemel és felfelé mutat. Kodály műveiben a gyermekjátékon átsüt a történelmi múlt fénye és fájdalma (*Gólya-nóta, Lengyel László*), a panaszos Magyar zsoltáron a *Lauda Sion* gregorián sequentia hálaadó hite (*Psalmus Hungaricus*), és a nagyotmondó *Háry János* kalandjaiból is egy a hűséget és becsületet legtöbbször tartó, nagylelkű magyarság (Szánd meg Isten császár föltségét) képe rajzolódik ki. És a zeneszerző lelke milyen hatalmas távolságokat képes bejárni a *Katalinka* (jönnek a törökök!) bájos miniatűr életképétől a *Budavári Te Deum* (mennek a törökök!) fenséges *Non confundar in aeternum*áig!

Ez a hatalmas lélek a magyarság kutatásában jeles elődeinél tovább megy, meghaladja Juliánus és Kőrösi Csoma eredményeit, túllép a reformkor patetikus magyarság-tudatán és Ady nyomán jár. Hogyan?

A tizenkilencedik és huszadik század fordulóján Ady Endre egy olyan hazai előzmény nélküli, belső indíttatású, forradalmian új költői látásmóddal jelentkezik, amelynek hatása nemcsak a huszadik század magyar lírájára, hanem egész művészeti életére nagy hatással volt. Ady kíméletlen őszintesége, amellyel utat nyit egy addig feltáratlan személyes és nemzeti önismeretnek, egybevág azzal a hatással, amit a század elején megkezdett rendszeres népdalgyűjtés nyomán feltáruuló paraszti műveltség tett felfedezőire: föld- és természet-közeli élményvilága a szimbólumok rendszerén keresztül mutatja fel az emberi lét történelmi meghatározottságát és transzcendentális aspektusát. Ez a kettős hatás végig kíséri Kodály egész művészetét. Az új magyar művészet megteremtésére irányuló tudatos törekvésének szilárd alapot adott az a szerves népi műveltség, amelynek tudományos feltárása élete egyik fő motívumává lett. Munkássága nyomán pedig nemcsak kibővült, hanem gyökeresen megváltozott

a magyar műveltség tartalma. Művészete erjesztően hatott a többi művészeti ágra, s végső soron a huszadik század magyar történelmének formálójává vált. Für Lajos vallja: „Kortárs-tanúként bizonyíthatom, a kodályi életműnek volt szerepe abban, hogy az országra szorított jégpáncél szétpattogzódott, majd 1956 októberében robbanásszerűen szétesett, darabjaira hullt. S ez akkor is nagy érdem, ha a fellángolás, mint történelmünk során annyiszor, önhamvába hullt, hullatott.”¹

Ennek az életműnek a többitől elválaszthatatlan része a zenei nevelés koncepciója. De itt rögtön ki kell tágítanunk látószögünket. Noha a világot a Kodály-módszer néven elhíresült zenei nevelési rendszer érdekli, mi nem szűkíthetjük erre érdeklődésünket, mert e gondolatrendszer lényege: egyetemessége csorbulna. Nekünk, magyaroknak Kodály teljes embert célzó nevelési koncepciójának egészét kell számon tartanunk, amelynek ugyan súlyponti része a zenei nevelés, de mégiscsak része.

Kardos Pál így fogalmazta meg 1974-ben:

„Anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznék, Kodály pedagógiai életművén

1. *tanításait* (a nagy alapelveket, a zenei nevelésre vonatkozó gondolatnak rendszerét)

2. *pedagógiai műveit* (a 33-tól a 33-ig és azon túl)

3. *az éneklő iskola* csodálatos vívmányát értem.

Ez utóbbit éppúgy Kodály Zoltán személyes alkotásának kell tartanunk, mint bármely más művét. Az éneklő iskola a gyakorlati megvalósítás irányába ható nevelő tevékenységének záróköve, összegzője.”

Kodály szavai igazolják ezt az állítást, amelyet a kecskeméti Kodály-iskola Katona József téri épületének avatása alkalmából (1964. febr. 18.) mondott: „Ez az iskola nem zeneiskolának készült és nem is ismételtük eléggé, hogy nem zeneiskola, mint még máig is tévesen hiszik sokan. De ez az első iskola, amely szervesen beépíti a zenét az általános emberi műveltségbe. Mindent tanítanak itt, sőt egyes dolgokat jobban, mint másutt. De megtanítják arra a tanulókat, hogy aki zenével indul az életbe, az evvel bearanyozza minden későbbi tevékenységét; az életének olyan kincsét kapja ezzel, amely átsegíti sok bajon. A zene táplálék, vigasztaló elixír, az élet szépségét és ami benne érték, azt mind meghatványozza.” (Vt. III. 120)

Az az iskola pedig, amelyik ezt a célt valósítja meg, az énekes vagy éneklő iskola Kodály személyes életművének elidegeníthetetlen része. Amelyben egy töről fakad és terem a lélek éltető tápláléka: a magyar dal és világnemű ének.

Mesterünk születésének 129. évfordulóján én tehát így fohászodom, e nehéz időkben is bizakodó szívvel:

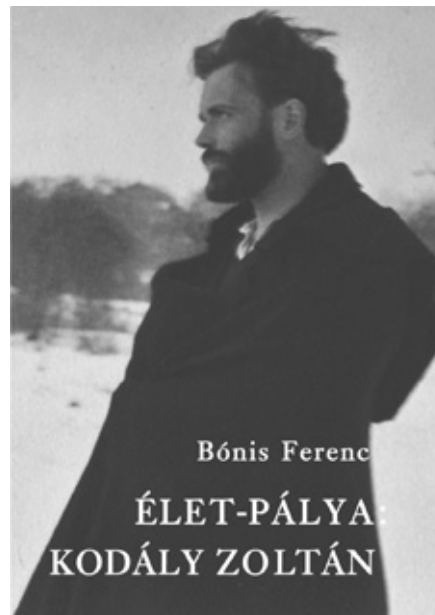
Kodály Zoltán neve és teljes műve legyen isten megtartó kegyelmének jele és záloga, és lássék meg életünkön és munkánkon nemzedékről nemzedékre!

Ordasi Péter

¹ FÜR LAJOS: *Bartók és Kodály történelemszemlélete* – Kairosz, Budapest, 2002

Képes élet-történet Kodályról

Bónis Ferenc tanulmánya – fényképekkel és dokumentumokkal

A Kodály-irodalom 2011 novemberében egy nagy könyvvel gazdagodott. NAGY könyvvel, a szó mindkét értelmében: fizikai valója és tartalmi gazdagsága, jelentősége szempontjából is. A Balassi Kiadó és a Kodály Archívum közös kiadványa, Bónis Ferenc munkája, *Élet-pálya: Kodály Zoltán* címmel jelent meg. A támogatások (Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Tudományos Akadémia), és mindenek előtt Kodály Zoltánné hathatós segítsége nélkül nem jöhetett volna létre. Nem közjárművön utazóknak való úti olvasmány az igen szép kiállítású kiadvány, lévén igen terjedelmes: 728 oldal, 877 kép, illetve dokumentum, 200x295x55 mm-

es méret, súlya kb. 275 dkg. Magunk elé kell tennünk az asztalon, ölbe venni a karosszékekben ülve és lapozgatni. Lapozgatás közben aztán igen érdekes és fontos dolgok kötik majd le az érdeklődésünket. Természetesen a kötet élén álló tanulmányt – *Bevezető, három tételben* – érdemes előre folyamatosan végigolvasni a szavakba foglalt pályakép és művészi-embéri portré emlékezetünkbe raktározására, hogy aztán a hatalmas képanyag – akár szép sorrendben, akár itt-ott belelapozva ismerkedünk vele – már „csak” finomítsa, részletekkel gazdagítsa a Kodály Zoltánról alkotott képünket.

Az élet-pálya, amelyről ez a könyv számot ad, a vaspálya mellett kezdődött és valahol nagyon magasan, a tudomány és a művészet csillagpályáján ért véget. Hogyan is jellemzi Kodály a *Visszatekintés* bevezető soraiiban a pályákon, utakon való haladását?

„Most, hogy szorgos kezek összehordtak minden babszemet, amit az élet útján elhullattam, látszik az út, áttekinthető kezdetéig [és számunkra a másik irányban is: a végéig]. Mi lehetett a hajtóerő, amely minden akadály ellenére máig egyenes úton hol röptette, hol vonszolta ennek az életnek szekerét?”